

Jubileji

PROF. DR. LJERKA GLONAR – OB ŽIVLJENJSKEM JUBILEJU

Marjeta Potočnik

Prof. dr. Ljerko Glonar, višjo svetnico, zdravnico in znanstvenico, vsestransko zaslužno za razvoj transfuzijske medicine v Sloveniji, je predsednik RS v juniju 2006 odlikoval z zlatim redom za zasluge, v juliju je praznovala svojo osemdesetletnico.

Rojena je bila v Celju, kjer je obiskovala šolo do 2. svetovne vojne in pregnanstva na Hrvaško. Maturirala je leta 1945 v Križevcih. Medicino je študirala v Zagrebu in diplomirala leta 1962. Specialistični izpit iz transfuziologije je opravila v Zagrebu leta 1965. Pripravila je doktorsko disertacijo Študij Rh senzibilizacije v Sloveniji in bila leta 1976 promovirana za doktorja znanosti v Ljubljani. Leta 1976 je bila izvoljena v naziv docenta, leta 1985 pa izrednega profesorja za področje transfuziologije na Medicinski fakulteti v Ljubljani.

Njeno podiplomsko izobraževanje se je začelo na transfuzijskih ustanovah v Jugoslaviji (Zagreb, Beograd) in se nadaljevalo na Danskem, Švedskem, Združenih državah Amerike, Češki, Veliki Britaniji, Nizozemski. S prispevki je sodelovala na mednarodnih strokovnih srečanjih in navezovala plodne stike kot osnovo za nadaljnje sodelovanje z mnogimi vrhunskimi strokovnjaki s področja transfuziologije (dr. Hrubička, prof. Engelfriet, dr. Contreras, dr. Holand in drugi).

Bila je članica strokovnih združenj, na prvem mestu Transfuziološke sekcije SZD, njena tajnica in predsednica, pa članica Imunološke sekcije, mednarodnih združenj (ISBT, AABB, ISFH ...). Svoje znanje in organizacijske sposobnosti je prispevala kot članica Strokovnega sveta za hemofilijo, Republiške komisije za AIDS, v Jugoslaviji je bila članica Zvezne komisije za transfuziologijo, v samostojni Sloveniji pa predsednica RKS za transfuziologijo pri Ministrstvu za zdravstvo RS.

Po opravljenem stažu, od leta 1953 do upokojitve, je bila zaposlena na Zavodu RS za transfuzijsko medicino. Skoraj 20 let je bila predstojnica Oddelka za kon-

zervacijo in predelavo krvi, kasneje je bila predstojnica Imunohematološkega oddelka z odsekom za izdelavo test serumov, pa v. d. direktorja, strokovna pomočnica direktorja, predsednica strokovnega sveta, vodja Centra za ugotavljanje specifičnih protiteles in zbiranje hiperimune plazme in namestnica direktorja.

Kot mlada zdravnica je opravljala vsa dela, ki so bila potrebna, da je bolnik po takratnem znanju dobil čim bolj varno kri, to je od pregleda krvodajalcev na terenu do konzerviranja, shranjevanja in predtransfuzijskega testiranja krvi. Ob tem se je srečevala s številnimi, takrat mnogimi težko ali celo nerešljivimi problemi in vprašanji. Posvetila jim je velik del svojega življenja. Skupaj s sodelavci je skrbela za materialne pogoje za delovanje transfuzijske službe, za njeno organiziranje, sodelovala pri izobraževanju zdravstvenih sodelavcev... Tako je ob srečanju s problematiko transfuzij pri hemofilikih začela z uvajanjem krvnih derivatov za zdravljenje hemofilije. Pričela je z uvajanjem komponentne terapije in zamrzovanjem eritrocitov. V sodelovanju z dr. M. Hočevarjem je pričela s pripravo hiperimunske plazme anti-D. Vsa leta se je bavila s študijem imunizacije na antigene Rh sistema in organizirala prenatalno službo glede senzibilizacije. Zbirala je kartoteke senzibiliziranih žena iz vse Slovenije, ki je služila zbiranju hiperimunske plazme za pripravo imunoglobulina anti-D. Zahvaljujoč njenim strokovnim prizadevanjem, odločnosti in neskončni energiji je bila Slovenija med tistimi republikami oz. državami, ki so prve uvedle sistematični nadzor in zaščito vseh nosečnic in porodnic pred senzibilizacijo na RhD antigen in s tem preprečevanje hemolitične bolezni novorojenčka. Tretje področje njenega strokovnega delovanja je bilo odkrivanje s krvjo prenosljivih bolezni, zlasti velika je bila njena vloga pri uvedbi testiranja krvodajalcev na anti-HIV.

Njeno znanstvenoraziskovalno delo je potekalo na navedenih področjih, tako preprečevanje Rh senzibilizacije, Rh senzibilizacije po abortusu glede na razlike operativnih metod, delecije Rh kromosoma v treh generacijah pri prebivalstvu Žirovskega Vrha, testiranje in zbiranje plazme s specifičnimi protitelesi za izdelavo imunoglobulinov anti-RhD, varicella-zoster, hepatitis B, klopi meningoencefalitis. Sodelovala je v mednarodnih programih testiranja anti-HIV (Center for Disease Control, Bethesda, ZDA), evalvaciji anti-RhD v I.E. (Velika Britanija) in pri pripravi monoklonskih protiteles anti-A in anti-B (Inštitut Jožef Stefan). V delovni skupini SZO za AIDS je sodelovala kot opazovalka iz Jugoslavije.

Svoje obširno znanje je posredovala številnim generacijam kot predavateljica na Višji šoli za medicinske sestre, Medicinski fakulteti v Ljubljani, FNT in v okviru podiplomskih izobraževanj, s posebnim poudarkom na težjih iz transfuziologije za zdravstvene delavce transfuzijskih in kliničnih ustanov. Bila je mentorica generacijam specializantov transfuzijske medicine in drugih področij, ki so svoje znanje dopolnjevali na področju transfuzijske medicine, pri diplomskih in specialističnih nalogah in bila članica oz. predsednica specialističnih izpitnih komisij iz transfuziologije v Ljubljani in Beogradu.

V zadnjih letih je objavila članke v reviji Isis in odmevno knjigo Zdravniški utrinki, ki omogoča vpogled v življenje in delo zdravnikov.

Prof. dr. Ljerk Glonar se moramo zahvaliti, da se je slovenska transfuzijska medicina uveljavila v Sloveniji in v mednarodnem prostoru. Želimo ji veliko zdravja in zadovoljstva ob zavesti, da nam je bila vedno zgled predane zdravniške neuničljive energije in prizadevanja na novo znanje in napredek stroke, toplega odnosa do senzibiliziranih žena bolnikov in najožjih sodelavcev. Vsi sodelavci in prijatelji cenimo njeno plodovito življenjsko delo.

Medikohistorična rubrika

POMEN ZDRAVNIKA IN VLOGA ZDRAVSTVA V ČASU DR. ŠTEFANA KOČEVARJA (1808–1883)

Zvonka Zupanič-Slavc

Izveček

Članek popisuje pomen zdravstvenega dela nacionalno ozaveščenega zdravnika Štefana Kočevarja, ki je na Štajerskem sredi 19. stoletja odigral podobno narodnobuditeljsko vlogo kot dr. Janez Bleiweis na Kranjskem. Z dr. Josipom Vošnjakom sta bila pobudnika nastanka Društva zdravnikov na Štajerskem. Graški študent in dunajski diplomant medicinske fakultete je promoviral leta 1834 in bil med 1835 in 1852 okrajni fizik najprej v Podčetrtku, nato pa v Celju. Leta 1877 je postal cesarski svetnik. Odkritje spominske plošče v rodnem Središču ob Dravi v letu 2005 je bila priložnost za oživitve njegovega življenja in dela.

Uvod

Podležan Štefan Kočevar (1808–1883), doma iz Središča ob Dravi, je bil eden redkih mladeničev z začetka 19. stoletja, ki je študiral medicino. Na spodnjem Štajerskem se je v učnih letih vezal predvsem na najbližja mesta: Maribor, Gradec in Dunaj. V slednjem je leta 1834 promoviral za doktorja vsega zdravilstva in bil že leto zatem poslan s cesarskega stolnega mesta Dunaj kot okrožni fizik v pomoč podeželskemu prebivalstvu v Podčetrtek.

Težko je bilo prenesti teoretično medicinsko znanje med kmečko prebivalstvo revnega Kozjanskega, kjer so ljudje težko živeli. Dobro desetletje in pol ambulantage in terenskega dela med okoliškimi kraji, hribovitimi zaselki in osamljenimi domačijami je bilo tudi za mladega in krepkega fizika, ki je bil znan po izjemno dobrodušni naravi, velik zalogaj.¹ Četudi ne poznamo Kočevarjeve zdravniške knjige, lahko na osnovi podobnih zapisov bližnjih šentjurskih zdravnikov Ipavcev sklepamo na obsežnost terena, številčnost delovnih dni v letu in na obravnavane bolezni.² Vseka-

kor je bil Kočevar v vlogi okrožnega fizika v Podčetrtku, kjer so že takrat za zdravljenje uporabljali lokalni termalni vrelec, zelo zaposlen. Predstavljamo si lahko slabo razvite ceste, težko dostopne domačije, vožnjo s kolesom ali jahanje konj. Včasih so svojci bolnega po zdravnika prišli tudi z živinsko vprego. Bolne je dr. Kočevar obiskoval podnevi ali ponoči, ne glede na vremenske razmere. Pomagal jim je pri hudih napadih ledvičnih ali žolčnih kolik, alkoholnem deliriju, porodih z zapleti, tetanusnih zastrupitvah, različnih poškodbah, pri pljučnicah ali pri izčrpanosti zaradi tuberkuloze. Opravljal je tudi zobozdravstvene posege, ukvarjal se je s splošno higieno in socialno medicino, skrbel je za mentalno zdravje svojih bolnikov, opravljal je mrliške ogleds idr.

Sl. 1. Kočevarjeva spominska plošča, odkrita na njegovi rojstni hiši v Središču ob Dravi spomladi 2005 (foto Franc Krnjak).

Velika pričakovanja bolnikov

Ker je bilo zdravnikov v 19. stoletju sorazmerno malo, so bili zelo iskani. Na Kranjskem jih je bilo leta 1890 natančno 50. Poleg njih je bilo še 27 ranocelnikov in okoli 350 babic. Na enega zdravnika je na Kranjskem, ki je takrat štela skoraj pol milijona prebivalcev, prišlo približno 6000 bolnikov. V ostalih deželah avstro-ogrske monarhije je bilo slabše le še v Galiciji in Bukovini. Na Štajerskem je v povprečju zdravnik skrbel za okoli 2200, na Koroškem okoli 3200, na Goriškem 4600, v Trstu z okolico pa 1400 bolnikov.³

Zaradi redkih fakultetno izobraženih intelektualcev so v Kočevarjevem času imeli zdravniki privilegiran položaj, njihova podoba pa je bila idealizirana. V javnosti so jim izkazovali posebne časti, jih postavljali na pedestal ter jih obravnavali kot pomembne. V 19. stoletju se je uveljavil posebej cenjen družinski zdravnik. Bil je hkrati družinski svetovalec in prijatelj, ki je družinske člane poznal od otroštva ter tako lažje prepoznaval dedne bolezni, bolezni, pogojene z načinom življenja, in okoljem.⁴

Čeprav je medicina v sredini 19. stoletja z drznimi koraki stopala naprej in odkrivala skrivnosti delovanja človeškega telesa in duha, kakor tudi mehanizme na-